

SAMRØÐA

# MÍNI BØRN SKULU

Eg eri ikki bangin fyri barnasjúkunum, sum børnini kunnu fáa, tí tær eru ikki deyðiligar sigur Sylvia Thomsen, sjúkrarøktarfrøðingur, sum ikki letur børn síni koppseta fyri barnasjúkur

Annika Kunoy Im

- Sannleikin er, at hvørki læknin, sum sprøjtir barnið, ella eg, vita til fulnar, hvat hendir eftir at barnið er koppsett. Hetta vil eg sjálv-sagt vita, áðrenn eg loyvi eini kanylu innundur húð-ina á mínum barni.

Tað sigur Sylvia Thom-sen, sjúkrarøktarfrøðingur. Tá tað snýr seg um pinkulítil børn er hon sera bangin fyri øllum teimum ókendu hjálpievninum, sum fylgja við koppsetingum.

- Tey eru viðkvom, sigur Sylvia, sum hefur valt koppseting frá.

Hinvegin sigur Rannvá Isaksen, at tað er umstrítt at halda at ókoppsett børn eru betri fyri enn koppsett børn. Og at hetta ikki er vísindaliga prógvað.

Koppsetur tú barn títt verjir tú tað ímóti lívs-hóttandi sjúkum? Sjúkum so sum polio, kikhosta, reyðlingum, hepatits B og øðrum. Summar av hesum sjúkunum hava sorað og tikið nógv menniskjalív. Tú

verjir eisini børn og onnur veik, sum ikki kunnu kopp-setast í móti hesum sjúku-num, við ikki at spreidda virusið. Heilt einfalt so bjargar tú menniskjum.

So einfaldur er logikk-urin hjá læknafrøðini.

Ræðusøgurnar um deyðiligu sjúkurnar sum yvirtóku bygdir og býir, og um syrgiligu avleiðingarnar tær høvdu, liva enn. Mong foreldur hugsa ikki um at tey ikki eru noydd at kopp-seta, men at tey hava valið at lata vera, um tey ynskja tað. Og tað eru alsamt fleiri ið ynskja at lata vera.

Skalt tú bara líta á, at læknin og vísindini altíð vita best, ella skalt tú skúla teg sum foreldur og taka avgerðina tú heldur er røtt, møguliga sjálv um hon gongur ímóti streyminum?

Bólkurin av foreldrum, ið seta spurning við um kopp-seting er neyðug, er alsamt vaksandi í londunum kring okkum. Hetta er vorðið ein rørsla sum eisini hefur vundið uppá seg í Føroyum. Sjúkrarøktarfrøðingurin

Sylvia Thomsen, eigur fyra børn í aldrinum 1 til 14 ár. Fyrsta barnið hefur fingið allar viðmæltu koppset-ingarnar, hóast Sylvia sjálv sigur, at hon minnst, at hon hevði eina kenslu av, at hetta ikki var rætt. Barnið fekk rættiliga høgan fepur hvørjaferð eftir, at tað var koppsett.

Annað barnið fekk koppseting fyri kikhosta eftir koppsetingarætlanini, men tá barnið ikki mentist málsliga, sum tað átti, fekk Sylvia eina kenslu av, at alt var ikki, sum tað átti at vera.

Um hetta sama mundi sá hon eina sending um, at MFR koppsetingin kann elva til autismu [MFR verjir ímóti meslingum, fásarsjúku og reyðlingum. MFR verður bjóðað bæði tá barnið er 15 mánaðir og fyra ár]. Send-ingin stuðlaði upp undir iva, sum longu hevði sátt seg hjá Sylviu.

- Sjálvt um vísindini, at síggja til, kundu vísa hesum framsetingunum aftur, so raktu persónligu søgurnar hjá hesum mammunum

meg, sigur hon.

Vegna manglandi málsligu menningina hjá barni sínum, tók Sylvia ikki av tilboðnum av MFR koppsetingini. Hetta var serliga tí, at hon vildi vera vís í, at tað ikki var kopp-setingin, sum var orsøkin til møguliga útvikling av sálarsjúku, um tað skuldi vísa seg, at hon hevði rætt, og okkurt bilti barninum. Sálarsjúka varð ikki stað-fest, sum hon óttaðist, men nøkur ár seinni, varð barn-ið diagnoserað við dysfasi [heiti, ið lýsir feil í menning-ini av málinum hjá barni-num].

Tá Sylvia nakað seinni fekk triðja barnið, hevði hon lisið meir og ment meiningina um koppseting. Hon leitaði á alnótini og las um øll evnini, sum eru í koppsetingunum, og um hvussu hesi møguliga kundu ávirka kroppin. Tað er millum annað alminium, sum Sylvia ikki ynskti skul-di verða sprøjtað innum húðina hjá barninum, av tí at hon hevði skilt at almini-um kann vera sera skaðiligt fyri kroppin og heilan.

Hóast mongdirnar av alminium sum eru í kopp-setingunum sigast at vera óskaðiligar, hefur Sylvia ikki álit á hesum.

- Serliga ikki, tá hugsað verður um, hvussu nógv var koppsetingar barnið fær í sínum fyrstu liviárum. Jú fleiri koppsetingar talan er um, jú stórri kann skaðin verða, sigur hon.

Sylvia fann eisini fram til granskarar, sum hava kannað samangangin av ógvusligum hjáárin við MFR koppsetingini, har úrslitini vísa at hesir granskarir frámæla MFR koppsetingina.

Hon sá eisini hagtøl vísa, at áðrenn 1930 vóru ongi kend tilfelldi av autismu, og ongin hevði fingið sjúku-avgerðina autismu. Í 1960 fingi ein út av 10.000 sjúku-avgerðina autismu og í apríl í ár var hetta talið komið uppá ein út av 88.

Tí heldur hon, at tað møguliga ikki tykist løgið, at fólk síggja samanhag mill-um koppseting og autismu. Men hon sigur, at hetta sama sást eisini viðvíkjandi øðrum sálarsjúkum og ovurviðkvæmi.

- Hetta er ein kolosal broyting, sigur Sylvia av-gjörd.

- Sannleikin er, at hvørki læknin, sum sprøjtir barnið, ella eg, vita til fulnar, hvat hendir eftir at barnið er koppsett. Hetta vil eg sjálv-sagt vita, áðrenn eg loyvi

eini kanylu innundur húð-ina á mínum barni, sigur hon.

**Kanningar eru partískar**

Vit vita, at fyrítøkurnar sum framleiða og selja koppsetingarnar, eisini figgja kanningarnar, sum verða gjørdar innan økið. Hetta tekur alt trúvirði undan koppsetingunum, sigur hon. Hon samanber hetta við ein brotsman sum sjálvur skal døma sítt egna brotsverk.

- Framleiðarnir hava ikki menniskjað í fokus. Slett ikki, sigur hon.

Yngsta barnið hefur onga koppseting fingið enn og hefur enn ikki havt kik-hosta. Men Sylvia veit, at kikhosti gongur við jøvnum millumbili og hoyrir hon at hann gongur, er ætlan hennara at verja barnið við at halda tí heima.

- Eg eri bangin fyri tí degnum, tað eri eg, sigur Sylvia. Men eg eri meiri bangin fyri koppsetingini.

Sum brúkarir eiga vit at kunna okkum um viðurskipti áðrenn vit taka eitt val, heldur hon. Trupulleikin er tó, at nøktandi upplýsing og kunnleiki ikki er til taks. Sylvia sigur eisini, at tá hon

# Vildi ikki lata dóttur sína fáa

Eg haldi avgjørt, at vit skulu koppseta børnini og verja tey fyri sjúkum, ið kunnu føra heilaskaðar, deyða og annað við sær, heldur Rannvá Isaksel

Annika Kunoy Im

Rannvá Isaksen lesur til marknaðarførsluøkonum í Aalborg og er stjóri í Íðka í Klaksvík. Hon eigur eina trý ára gamla dóttur, sum hon hefur koppsett eftir vanligu koppsetingarætlanini. Rannvá hefur tosað alment á sosiala miðlunum ímóti vandanum at velja koppset-ing til børnini frá.

Tað er ein stór avgerð at taka hjá foreldrum tá børnini skulu koppsetast. Ikki bert fyri koppsetta barnið, men

eisini fyri tað barnið, ið ikki kann koppsetast av eini ella aðrari orsøk. Foreldur sum eru í iva og fylgja við í kjakinum muga fáa góða og greiða vitan um evnið, áðrenn alvarsama avgerðin verður tikin, sigur Rannvá.

Rannvá heldur at tað er ein ómetaligur framihjá-rættur, at liva í einum landi, ið ynskir at verja íbúgvir sín-ar móti deyðiligum og vanda-miklum sjúkum.

- Eg haldi avgjørt, at vit skulu takka ja til koppseting, og verja børn okkara ímóti

sjúkum, ið kunnu føra heila-skaðar, deyða og annað við sær, sigur hon.

Hon heldur at sjúkurnar, sum vit verða koppsett ímóti í verandi koppset-ingarætlananini ofta verða undirmettar, og at fylgirnar av tilíkum sjúkum ikki eru nógv væl kunnaðar. Sum dømi nevnr hon at ein sjálvur má leita sær vitan fram um ymisku styttingarnar, sum eru fyri sjúkurnar. Hensin ókunnleikin ger møguliga at ræðusøgur um koppsetingar vinna fram, sigur hon.

-Við jøvnum millumbili hoyri eg søgur um børn, har koppsetingin er orsøk til, at børnini nú bera ávíst brek, men eg mangli prógvini fyri, at hetta er rætt.

Sjálvsagt kunnu vandar vera við koppsetingini, sig-ur hon, men hon metur ikki vandan vera nóg stóran til, at hon torur at velja kopp-setingina frá. Hetta er serliga við tí í huga, at heimurin í dag er vorðin so lítil, at ein persónur kann vera í India í dag og gerast smittaður av difteri, og síðani vera í Fø-royum í morgin og bera sjúku-na víðari til børn ella vaksin, ið ikki eru koppsett, greiðir hon frá.

Rannvá hefur sjálv fingið

koppsetingar eftir koppset-ingarætlananini, og tað hefur dóttur hennara eisini. Í sam-bandi við fyrstu koppseting-ina av dóttir hennara las hon nógv um evnið.

- Hetta gjørdi eg fyri at hava nakað at grunda mína avgerð á, tí tað er umráðandi at vit kanna, hvat vit takka ja til, og ikki bara nikka og takka, serliga tá evnið er so álvarsamt sum hetta.

Eisini savnaði hon sær vitan í sambandi við MFR koppsetingina. Hetta av tí at tað hefur verið frammi, at samanhagur kann vera millum MFR koppsetingina og autismu.

Læknavísindini kunnu ikki siga við vissu, um børn kunnu gerast heilaskødd

av MFR koppsetingini, og tí verður upplýst at eitt út av eina milliónum av børnum, ið vera MFR koppsett, kann gerast heilaskatt. Tað ábyrgd okkara sum foreldur at meta um, hvørt vit meta at vandin við koppseting vigar meir enn vandin ið stendst, um barnið verður smittað við einari ella fleiri av sjúkunum, ið vit kunnu vera koppsett ímóti. Tí gevast vit heilt við at koppseta børn, koma sjúkurnar skjótt aftur til okkara part av heiminum, sigur Rannvá.

Hon valdi tó at lata lækn-an koppseta dóttur sína, eftir at hon hevði lisið ymiskt um møgulig hjáárin. Hon var ikki í iva áðrenn koppsetingina, tí nakrar av sjúkunum, ið